Bull. Slov. Bot. Spoločn., Bratislava, 26: 45 – 52, 2004

Príspevok k poznatkom o rozšírení papradí, prasličiek a plavúňov v okolí Považskej Bystrice

Contribution to knowledge on distribution of ferns, horsetails and clubmosses in the vicinity of Považská Bystrica town

MARTIN SMATANA

Vlastivedné múzeum, Kaštieľ Orlové, 017 01 Považská Bystrica-Orlové, muzeumpb@stonline.sk

On 8 localities in Považská Bystrica and a distant one in Pružina-Briestenné 18 species of ferns, 7 species of horsetails ans 4 species of clubmosses were recorded. Information on several red-listed species is presented – *Blechnum spicant* (VU), *Dryopteris affinis* (DD), *Diphasiastrum complanatum* (VU), *Lycopodium annotinum* and *L. clavatum* (LR: nt). Some of the localities were not known so far. The data supplement contemporary knowledge on distribution of these taxa. In some cases, moreover, they enable to re-evaluate extent ant factors of threat.
Keywords: ferns, horsetails, clubmosses, *Blechnum spicant*, *Lastrea limbosperma*, *Dryopteris affinis*, Strážovské vrchy Mts, Považská Bystrica Town.

Považská Bystrica leží v hornatej oblasti na rozhraní flyšového a bradlového pásma. Okolie výrazne ovplyvňuje činnosť človeka (ťažba dreva, poľnohospodárstvo). Napriek tomu sa tu nachádzajú lokality s pomerne zachovalou prírodou.

Flóru v okolí Považskej Bystrice skúmal v minulosti Runkovič (1975, 1982). Publikoval viacero zaujímavých poznatkov o rozšírení papradí, prasličiek a plavúňov.

Údaje o plavúňoch a prasličkách v oblasti Považskej Bystrice publikoval Futák (1966a, b, c), údaje o papradiach Schidlay (1966).

Jedným zo zdrojov poznatkov je evidencia herbárových položiek Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici-Orlovom, ale podľa názvov lokalít v prvostupňovej evidencii a na schedách nie je možné presne zistiť, ktoré konkrétne miesto v rámci lokality sa preskúmalo a ani v jednom prípade nie sú v evidencii uvedené lokality, ktoré som preskúmal ja. Vo Vlastivednom múzeu sa tiež nachádzajú negatívy fotografií druhov *Blechnum spicant*, *Diphasium complanatum* (platný názov *Diphasiastrum complanatum*), *Huperzia selago*, *Lycopodium annotinum*, *L. clavatum* a *Polypodium vulgare*, ktoré na lokalite Dedovec na jeseň 1982 našiel Runkovič a fotografoval Milan Turčáni.

Podľa osobného rozhovoru s botaničkou správy CHKO Strážovské vrchy Mgr. Smatanovou, lokality, ktoré v tomto príspevku opisujem, pracovníci Správy CHKO doteraz nepoznali a neskúmali, preto sú zistené výsledky pre nich zaujímavé.

Pri skúmaní rozšírenia papradí, prasličiek a plavúňov som vychádzal zo skutočnosti, že známe lokality, ako sú prírodné rezervácie, vrcholové časti jednotlivých horských celkov a iné, sú niekoľko desaťročí častým cieľom výskumu prírodovedných pracovníkov, či už botanikov alebo pracovníkov Štátnej ochrany prírody.

Preto som ich do svojho výskumu nezahrnul a zameral som sa na lokality v tesnej blízkosti mesta a priamo v jeho katastrálnom území, pričom som preskúmal väčšinou okolie menších vodných tokov, spolu 9 lokalít. Nálezy z väčšej vzdialenosti od Považskej Bystrice v tomto príspevku uvádzam len v dvoch prípadoch, a to z Podvažia, ktoré je vzdialenou administratívnou súčasťou Považskej Bystrice a z Pružiny-Briestenného.

Metodika

V príspevku som použil názvoslovie podľa publikácie Marholda et al. (1998) s výnimkou druhu *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser et Jenkins (pozri Feráková et al. 2001: 45). Na určovanie rastlín som použil kľúče Dostála (1989), Dostála & Červenku (1991), Pišút et al. (1976).

Ako všeobecný zdroj poznatkov a kvôli jasnému popisu poznávacích znakov som použil publikáciu Peciara et al. (1984).

Zoznam lokalít uvádzam spolu so stručným popisom, pričom každej som priradil číslo. Ku každému druhu uvádzam príslušné čísla lokalít, prípadne tiež okolnosti, za akých som príslušný druh našiel a doplňujúce údaje. Pri niektorých lokalitách sa mi ani po preštudovaní podrobných máp mierky 1 : 10 000 nepodarilo zistiť ich názov, v takom prípade uvádzam v úvodzovkách aspoň môj pracovný názov a približné umiestnenie vzhľadom na miesta so známym názvom. Ak som ako doklad do herbára Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici-Orlovom odobral vzorku (list, celú rastlinu len výnimočne), uvádzam za príslušným druhom skratku (h), čiže „herbár“. Plavúne som nezbieral.

V prípade, ak sa na niektorej lokalite alebo v blízkom okolí príslušný druh našiel už v minulosti, je to v zozname druhov uvedené aj s príslušnou citáciou.

Slovné spojenie „všetky vývinové štádiá" uvedené pri niektorých druhoch znamená, že na stanovišti sa vyskytujú gametofyty aj sporofyty rôzneho veku a veľkosti.

Prirodzená vegetácia uvedená pri niektorých lokalitách je podľa Geobotanickej mapy SSR (Michalko et al. 1986). Názvy lokalít sú podľa mapového podkladu Slovenského ústavu geodézie a kartografie (1981). Lokality som v texte opísal takým spôsobom, aby ich bolo možné nájsť aj s pomocou bežne dostupnej turistickej mapy (Vojenský kartografický ústav, 1997).

Zoznam a opis preskúmaných lokalít

1 – Klčina (Čierny háj)

Nachádza sa priamo v Považskej Bystrici, nad miestnou časťou Podhlinie, 381 m n. m. Názov Klčina je uvedený v mapových podkladoch, ale prakticky sa nepoužíva, verejnosť používa len neoficiálny názov Čierny háj. Geologický podklad vytvára flyšový obal bradlového pásma, prirodzenou vege-táciou podľa by boli dubovo-hrabové karpatské lesy (*Carici pilosae-Carpinenion betuli*), na severnom svahu bukové kvetnaté lesy podhorské (*Eu-Fagenion p. p. min.*), v súčasnosti sú to kultúrne smrečiny s prímesou vŕby rakyty, bazy čiernej, duba letného, ostružiny krovitej atď.

2 – „Vodojem Hliny“

Pramenisko potôčika pod vodojemom nad miestnou časťou Podhlinie východne od Klčiny, približne 340 m n. m.. Potôčik tečie na severovýchod popod záhradkársku osadu, cez areál pekární a vyúsťuje do potoka Domanižanka. Prevládajú kultúrne smrečiny, na ľavom brehu vysadené mladé rastliny buka lesného, v prameňoch na ľavom brehu jelša lepkavá, ďalej vysadená borovica lesná. Na ľavej strane potoka sa nachádza veľa kopčekov – starých mravenísk, čo znamená, že ide o zalesnenú lúku. Lesné druhy mravcov si totiž vytvárajú mraveniská z rastlinných zvyškov, zatiaľ čo lúčne druhy z hliny a ako oporu používajú steblá trávy.

3 – Vrchloviny

Pramenisko pravostranného prítoku potoka Mošteník na kraji lesa, asi 1 km juhovýchodne od Klčiny, cca 360 m n. m. Podklad tvorí flyšový obal bradlového pásma, prirodzenou vegetáciou v okolí prameniska by bol ostrovčekovitý porast bukových kvetnatých podhorských lesov (*Eu-Fagenion p. p. min*.), v súčasnosti sa okolo prameniska nachádzajú kultúrne smrečiny, priamo v pramenisku jelša lepkavá, zmladzujúca z pňov po zrezaní kmeňov.

4 – Zemiansky Kvašov, Kvašovský potok

Ide o lokalitu juhovýchodne od Považskej Bystrice. Potok pramení v pri osade Markušovec v poraste trsti obyčajnej, nižšie vstupuje do lesného porastu, tvoreného na hornom toku borovicou lesnou, nižšie vysadeným smrekom obyčajným s prímesou listnáčov (buk, javory), prirodzený vegetáciu by na tejto lokalite predstavovali vápnomilné bučiny (*Cephalanthero-Fagenion*). Ďalej potok preteká cez Zemiansky Kvašov a vlieva sa do Domanižanky. V zalesnenej časti na svetlejších miestach sa vyskytujú vŕby (v. biela, purpurová, rakyta) a jelša lepkavá. Lokalita má veľmi vlhkú mikroklímu a na niektorých miestach sa na stromoch nachádzajú bohaté porasty machov a lišajníkov do výšky niekoľkých metrov. Pod kótou 402 m n. m. medzi lokalitami Šíp a Hlboké sa nachádza vodárenský objekt (cca 390 metrov n. m.), pod ktorým sú na niekoľkých metroch brehy potoka regulované. Podložie tvorí vápenatý zlepenec, zvlášť na ľavom brehu sa nachádza pomerne veľa prameňov, v ktorých sa na machu zráža sinter. Asi 200 m pod vodárenským objektom v pramenisku na ľavom brehu pri vyvrátenom, ale živom smreku sa na vylúhovaných odvápnených vrchných vrstvách uchytil rašelinník (*Sphagnum* sp.), porast zaberá plochu cca 1 m^2.

5 – Dedovecký potok

Potok pramení na južnom svahu Ondrejovej (509 m n. m.) vo výške asi 440 m n. m., preteká okrajom lesa, nižšie cez sídlisko Dedovec, poza nemocnicu s poliklinikou a vteká do potoka Domanižanka. Má pravostranný prítok dlhý asi 300 m, celý pretekajúci cez les. Podklad tvorí flyšový obal bradlového pásma, hlbšie zrejme vápenec alebo vápenatý pieskovec, pretože na rastlinných zvyškoch priamo v potoku sa zráža vápencový sinter. Vrchné vrstvy pôdy sú vylúhované a ovplyvnené opadom z umelo vysadených smrekov a miestami tiež borovíc. Prirodzeným porastom by boli dubovo-hrabové karpatské lesy (*Carici pilosae - Carpinenion betuli*).

6 – „Ondrejovský potok“, „Ondrejovský vodopád“

Lokalita sa nachádza medzi Ondrejovou (509 m n. m.) a Veľkým Manínom (891 m n. m.). Názvy som odvodil podľa vrchu Ondrejová, v dostupných mapových podkladoch sa žiadne neuvádzajú. Potok pramení v nadmorskej výške približne 450 m medzi vrchmi Ondrejová a Veľký Manín, zbernú oblasť má v poli, preto jeho prietok výrazne kolíše. Podklad tvorí flyšový obal bradlového pásma. V potoku sa zráža vápencový sinter, zvlášť veľké vrstvy vznikajú v pravostrannom prítoku, ktorý vteká do potoka tesne pod vodopádom. Aj na severnom svahu pieskovcom tvorenej Ondrejovej sa nachádzajú pramene s vyzrážaným vápencovým sintrom. Vodopád (približne 400 m n. m.) má výšku cca 130 cm a vznikol v pieskovcových skalách. Potok tečie severozápadným smerom, vďaka čomu je výrazne zatienený a dolina má veľmi vlhkú mikroklímu, porasty naokolo tvoria prevažne buk, smrek, jedľa, prirodzenou vegetáciou by tu boli vápnomilné bučiny (*Cephalanthero-Fagenion*). Lokalita je esteticky pôsobivá a veľmi zaujímavá tak z botanického, ako z geomorfologického hľadiska.

7 – Vŕbie

Železničný násyp na úrovni rybníkov SLOVRYB-u, 290 m n. m. Na násype pomerne hojne rastú topoľ čierny, vŕba rakyta, vŕba biela a purpurová, svíb krvavý, chmeľ obyčajný, mnoho druhov tráv a tiež rozchodník šesťradový. Zbieral som len na jeho západnej strane a pri koľajniciach.

8 – Podvažie

Násyp štátnej cesty na hranici okresov Považská Bystrica a Bytča v blízkosti Hričovského kanála na rieke Váh, cca 300 m n. m.. Ide o stanovisko vytvorené činnosťou človeka, pomerne suchý násyp s porastom tráv, trvaliek a krov (svíb krvavý, slivka trnková).

9 – Pružina-Briestenné
Asi 10 km od Považskej Bystrice medzi Pružinou a Briestenným, zlepencové skaly v ostrej zákrute v inverznej polohe, cca 470 m n. m., les (borovica lesná a vysadený zmladzujúci smrek).

Výsledky – výskyt jednotlivých druhov papradí, prasličiek a plavúňov na opísaných lokalitách

***Asplenium ruta-muraria*:** 9 – roztrúsene (h).

***Asplenium trichomanes*:** 4 – len na regulovaných brehoch pri vodárenskom objekte (h), 6 – na skalách pri vodopáde niekoľko rastlín, cca 50 m nad vodopádom na pieskovcovej skalnej stene súvislý porast (h), 7 – niekoľko dospelých exemplárov (h), 9 – pomerne hojne (h).

Asplenium viride: 4 – len na regulovanom brehu pri vodárenskom objekte, jediná rastlina s viacerými rastovými vrcholmi (h), 9 – roztrúsene (h).

Athyrium filix-femina: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9 – bežný druh, 7 – niekoľko jedincov s podzemkami hlboko v štrbinách skál v násype (h – všetky lokality).

Blechnum spicant: 5 – na ľavej strane potoka asi 8 m nad dnom údolia a 80 m nad sútokom proti prúdu jedna rastlina so štyrmi rastovými vrcholmi, najdlhší list meria 20 cm. Lokalitu poznal aj prof. Runkovič (1982 – foto). Rastlinu som zdokumentoval súkromným fotoaparátom. (Schidlay 1966: 221 – 222 – Makov, Čadca, Turzovka, Klokočov.).

Cystopteris fragilis: 4 – len na regulovaných brehoch pri vodárenskom objekte (h), 6 – na skalách pri vodopáde spolu 6 malých rastlín, je prekvapujúce, že napriek mimoriadne vhodným podmienkam sa nevyskytuje hojnejšie (h), 7 – niekoľko rastlín s podzemkami hlboko v štrbinách skál (h), 9 – roztrúsene (h)

Diphasiastrum complanatum: 5 – tento druh som našiel začiatkom 80. rokov pri skupinke mladých smrekov asi 10 m od potoka, na jeho ľavej strane. Rastlina mala asi 3 rastové vrcholy, neskôr jeden z nich niekto vytrhol aj s podzemnou plazivou stonkou a ďalší odumrel. Dňa 25. 7. 2001 botanička Správy CHKO Strážovské vrchy Mgr. Jana Smatanová vyhotovila fotodokumentáciu, v lete 2002 som zistil, že rastlina žltne a na jeseň 2002 úplne odumrela, čím lokalita zanikla. Pravdepodobne išlo o ten istý exemplár, ktorý v minulosti našiel prof. Runkovič, aspoň podľa ústneho tvrdenia botaničky p. dr. Fajmonovej, ktorú som na lokalitu zaviedol v júni 1995. Nasvedčuje tomu aj negatív fotografie z lokality Dedovec v archíve Vlastivedného múzea (1982 – foto). Rastlina počas celého obdobia, kedy bola sledovaná, ani raz nevytvorila výtrusný klas alebo ďalšie stonky, z čoho vyplýva, že nešlo o životaschopnú populáciu, ale zrejme len o náhodný výskyt. (Futák 1966b: 32 – Považská Bystrica-Podmanín).

Dryopteris affinis: 1– jedna rastlina s listami dlhými cca 30 cm približne 300 m južne od vrcholu Klčiny na pomerne exponovanom stanovišti vo výške asi 370 m n. m., v poraste rakyty ďalej na juh ďalší – dospelý exemplár s listami dlhými cca 90 cm, ďalej na juhovýchod v poraste mladých smrekov jeden exemplár s listami dlhými 30 cm, ale s piatimi rastovými vrcholmi asi 10 cm od seba (h), 4 – jediná, mladá, zatiaľ neplodná rastlina na pravom brehu (h), 5 – na hornom toku na ľavom brehu (dno údolia potoka), asi 420 m n. m., asi 10 exemplárov rôznej veľkosti, nápadných vďaka tmavým lesklým listami s hranatými úkrojkami, na pravej strane potoka vyššie proti prúdu pri rúbanisku asi 30 m od potoka jediný menší, ale plodný exemplár s dvoma rastovými vrcholmi (h), 6 – na severnom svahu Ondrejovej na rúbanisku, asi 50 m nad vodopádom na ľavej strane potoka 5 dospelých rastlín, ďalšia rastlina asi 200 m nižšie na ľavom brehu potoka 5 m odo dna údolia (h). (Schidlay 1966: 206 - Kolárovice, Makov – vrch Buková, Makov – Trojačka, všetko Javorníky).

Dryopteris carthusiana: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – roztrúsene, všetky vývinové štádiá (h).

Dryopteris dilatata: 1, 2, 3, 4, 5, 6 – roztrúsene, všetky vývinové štádiá (h).

Dryopteris filix-mas: 1 – menej častá, prevažujú staršie jedince, veľmi variabilná, pokiaľ ide o tvar listových úkrojkov, plevinatosť, termín odumierania listov na jeseň, dajú sa nájsť pomerne mohutné, ale

sterilné rastliny, 2, 3, 4, 5, 6, 7 (Runkovič, 1982: 148), 9 – roztrúsene až hojne, rastliny rôzneho veku a veľkosti (h – všetky lokality).

Equisetum arvense: 2, 3, 4, 5, 7 (Runkovič, 1982: 149) – pomerne hojne (h – všetky lokality).

Equisetum fluviatile: 3 – priamo v pramenisku riedky porast, málo rozkonárené, krehké, lámavé byle, výtrusné klasy na tejto lokalite vytvára len výnimočne (h).

Equisetum palustre: 4 – na lesnej ceste pri sútoku Kvašovského potoka a pravostranného prítoku nad maštaľami, pri nelegálnej skládke stavebného odpadu tvorí rozsiahly porast (h), Runkovič (1982: 149) udáva z lokality 7, nenašiel som ju tam, ale výskyt je veľmi pravdepodobný .

Equisetum sylvaticum: 3 – súvislé porasty okolo prameniska (h), v blízkosti lokality 6 – asi 500 m západne od vrcholu Ondrejovej v lesnom pramenisku (h).

Gymnocarpium dryopteris: 1 – súvislý porast s rozlohou niekoľko metrov štvorcových na zalesnenej rovine asi 500 m južne od vrcholu Klčiny smerom k sídlisku Rozkvet (h), 2 – riedko v takmer súvislých porastoch iných papradí na ľavom brehu prameniska, v budúcnosti zrejme ustúpi kvôli zmene podmienok – ovplyvneniu dorastajúcimi bukmi (h), 4 – na regulovaných brehoch potoka pod vodárenským objektom niekoľko malých rastlín, rastie aj nižšie, v pramenisku pri vyvrátenom smreku (h), 5 – na pravom brehu pravostranného prítoku Dedoveckého potoka súvislý porast s rozlohou niekoľko metrov štvorcových (h), 6 – riedky porast na ľavom brehu v strmom svahu pri vodopáde (h).

Gymnocarpium robertianum: 7 – niekoľko rastlín s podzemkami v štrbinách skál (h), (Schidlay 1966: 124 – Považské Podhradie v blízkosti 7), 9 – roztrúsene (h).

Hippochaete hyemalis: 8 – roztrúsene, ale hojne v poraste tráv, ide o náhodný objav, nie výsledok cieľavedomého prieskumu (h). (Futák 1966c: 54 – Manínska tiesňava na opačnom brehu Váhu).

Hippochaete ramosissima: 7 – pri koľajniciach oproti záhradkárskej osade husté trsy. Lokalita zodpovedá známym poznatkom o rozšírení tohto druhu (Futák 1966c: 62 – výsledky Schidlayovho výskumu) (h).

Hippochaete variegata: 4 – rastie na ploche niekoľkých m^2 na ľavom brehu pri vyvrátenom smreku s rašelinníkom, niekoľko izolovaných rastlín aj vyššie proti prúdu potoka (h).

Huperzia selago: 5 – na lokalitu tohto druhu ma upozornili moji priatelia Branislav Palík a Pavol Taláp koncom 80. rokov. Rastlina rastie na ľavom brehu Dedoveckého potoka nad sútokom v skupine mladých smrekov. Ide o viacstonkový riedky trs, rastlina každý rok vytvára výtrusnice a rozmnožovacie púčiky, ale hrozí jej zánik zašliapaním hubármi, ktorí si cez ňu občas skracujú cestu dole svahom, prípadne uhynutie kvôli extrémnemu zatieneniu smrekovým náletom a hrabom priamo nad ňou. Počas sledovaného obdobia sa trs zmenšil asi na polovicu pôvodnej veľkosti. V blízkosti rástli ešte dve jednotlivé rastlinky, tie už podľahli zašliapaniu. Mgr. Smatanová vyhotovila fotodokumentáciu aj z tohto druhu, fotografie archivuje Správa CHKO Strážovské vrchy. (Runkovič 1982 – foto).

Lastrea limbosperma: 5 – jediný exemplár asi 150 m nad sútokom pri lesnej ceste vo výške asi 440 m n. m. na rúbanisku v poraste tráv a smrekového náletu na priamom slnku. Rastlinu som našiel 22. 9. 2002, 24. 9. som sa na lokalitu vrátil a rastlinu dôkladnejšie preskúmal. Mala 26 listov, väčšinou plodných, vyrastajúcich z dvoch rastových vrcholov, pričom jeden z nich má zjavnú tendenciu opäť sa rozdeliť. Rastline hrozí zašliapanie. (h – list) (Schidlay 1966: 116 – severozápadné Slovensko (okolie Makova), môže ísť o prenos spór severozápadným vetrom. Zo Strážovských vrchov sa neuvádza.).

Lycopodium annotinum: 5 – na ľavej strane potoka asi 8 m nad dnom údolia a 80 m nad sútokom proti prúdu jeden trs na ploche cca 40 × 50 cm. Rastlinu som zdokumentoval súkromným fotoaparátom. (Runkovič 1982 – foto).

Lycopodium clavatum: 5 – ešte začiatkom 90. rokov sa v okolí Dedoveckého potoka vyskytoval hojnejšie, zvlášť asi 200 m nad sútokom pri lesnej ceste. Jedna lokalita na ľavej strane asi 100 m od potoka pri zvyškoch jabloňového sadu už dávnejšie zanikla, vyššie nad sútokom Dedoveckého potoka s jeho prítokom sa ešte dajú nájsť jednotlivé stonky, ale veľmi zriedkavo, postupne odumierajú. Aj túto lokalitu poznal prof. Runkovič (1982 – foto), 6 – na Ondrejovej pod káblami vysokého napätia v po-

raste smreka, vŕby rakyty a liesky obyčajnej pomerne hojne, ale ustupuje pod vplyvom krovitých porastov, ktoré vznikajú po orezaní a následnom zmladení vŕb a liesok. (Futák 1966a: 25 – Veľký a Malý Manín, v blízkosti lokality 6).

Phegopteris connectilis: 1 – porast s rozlohou 1 m^2 asi 300 m južne od vrcholu, 370 m n. m., v blízkosti koľají od lesných traktorov, v poraste smlzu kroviskového a ostružiny krovitej (h), 2 – roztrúsene v poraste ostatných druhov papradí po oboch brehoch prameniska (h).

Polypodium vulgare: 4 – len ako epifyt na naklonenom javore poľnom priamo nad potokom, asi 50 metrov pod prameňom s rašelinníkom, pomerne mohutný trs v hustom poraste machov, pečeňoviek a lišajníka (*Peltigera* sp.), na lokalite zmladzuje, opäť len ako epifyt (h), 5 – na pravom brehu pravostranného prítoku Dedoveckého potoka jediný exemplár (h), 6 – niekoľko rastlín na ľavom brehu v strmom svahu pri vodopáde (h). (Runkovič 1982 – foto).

Polystichum aculeatum: 5 – pozdĺž celého toku v časti pretekajúcej lesom roztrúsene niekoľko desiatok jedincov rôznej veľkosti (h), 6 – pozdĺž celého toku pomerne hojne, mohutné exempláre, na skalách pri vodopáde zmladzuje (h), 7 – niekoľko menších rastlín, prevažne v podraste (h).

Polystichum lonchitis: 9 – jediná mladá rastlina s listami dlhými cca 30 cm, plodná (vysiate spóry vyklíčili), v poraste machu na skale cca 5 m od cesty (h – 2 listy). (Schidlay 1966: 195 – údajne pochybná lokalita).

Pteridium aquilinum: 4 – rastie pozdĺž lesnej cesty pri potoku, rozsiahle porasty, aj plodné rastliny (h), 5 – nad sídliskom Dedovec a nad sútokom Dedoveckého potoka a pravostranného prítoku pomerne hojne (h).

Poznámky k druhom

1. *Dryopteris affinis* (Lowe) Fraser et Jenkins

a) Pri tomto druhu doteraz nie je uspokojivo vyriešené názvoslovie, pre potreby tohto príspevku som použil názov v zmysle práce Feráková et al. (2001).

b) Výskyt druhu *Dryopteris affinis* v okolí Považskej Bystrice vzhľadom na pomerne malú vzdialenosť od známych lokalít v Javorníkoch (Schidlay in Futák 1966), geologický podklad, vlhkú mikroklímu a ľahký prenos spór severozápadným vetrom neprekvapuje. Murín & Májovský (1980: 290) píšu: „Rastie však len v zatienení stromov, ktoré pomáhajú vytvoriť a udržať akoby subatlantickú klímu počas celého vegetačného obdobia.“ A ďalej: „Chceme preto zdôrazniť aj indikačný charakter nami sledovaného druhu, ktorý svedčí o pôvodnosti stanovíšť a neporušení fytocenóz na miestach výskytu *D. pseudomas*.“ Mikroklíma dvoch sledovaných lokalít (5, 6) zodpovedá tejto charakteristike, ale sú výrazne ovplyvnené činnosťou človeka. Nedá sa určiť, či ide o nové vznikajúce lokality, alebo zvyšky starších. Schidlay (1966: 206, ut *D. filix-mas* subsp. *paleacea*) tento druh uvádza z okolia Trenčína a z Javorníkov, zo severu Strážovských vrchov však doteraz nebol známy.

c) Rastliny som porovnával s položkami v herbári Botanického ústavu SAV, kde sa nachádza predovšetkým materiál z maďarskej lokality Szöcz. Rastliny z okolia Považskej Bystrice majú menšie zásterky, ale poznávací znak – okraje úkrojkov bez zúbkov a akoby zrezaný vrchol úkrojkov – je na nich aspoň podľa môjho názoru lepšie vyvinutý.

d) Podobné rastliny som v júni 2002 videl v Malej Fatre na ľavom brehu Stránskeho potoka pri Rajeckých Tepliciach na žulovom podklade. Už zdiaľky boli nápadné výrazným leskom, keďže išlo väčšinou o rastliny s viachlavými podzemkami, oddelil som dve časti a vysadil som ich v parku pri kaštieli Orlové (sídlo Vlastivedného múzea v Považskej Bystrici-Orlovom), aby som mal k dispozícii živé rastliny na porovnávanie. Ešte v tom istom roku na nich vypučali nové lesklé listy, pôvodne pripravené na ďalšie vegetačné obdobie. V nasledujúcich rokoch by už rastliny mali rásť normálne.

e) Tento druh som našiel aj v Javorníkoch v Hornej Maríkovej medzi osadami Vlkov a Ráztoka pri hlavnej ceste a vyskytuje sa všade v blízkom okolí. Do herbára som ho zatiaľ nezbieral. Čerstvé listy

som ukázal botaničke p. Eve Fajmonovej, podľa jej názoru sa už na prvý pohľad nápadne líšia od typickej paprade samčej. V máji sú zdiaľky nápadné, pretože sú pokryté hustými hrdzavozlatými plevinami.

f) Poznávací znak podvinutie zásterky je najlepšie viditeľný pri opätovnom navlhčení suchej zásterky, napríklad pri výseve spór.

g) Esteticky hodnotná rastlina, odporúčam zaviesť do kultúry. Čerstvé spóry klíčia veľmi rýchlo.

2. *Lastrea limbosperma*

Za vhodných podmienok by z jedinej rastliny mohla vzniknúť životaschopná populácia. Môže byť hojnejší, ale prehliadaný, pri povrchnom pohľade z diaľky sa dá zameniť s papradkou samičou. Esteticky hodnotná rastlina, odporúčam zaviesť do kultúry.

3. *Huperzia selago*

Lokalitu by bolo možné zachrániť zásahom človeka – rozmnožením v kultúre pomocou rozmnožovacích púčikov a opätovným vysadením do prírody, ale na chránené miesto v rámci tejto lokality.

Záver

V príspevku som zhrnul údaje z 8 lokalít v Považskej Bystrici a jej okolí a jednej vzdialenejšej (Pružina-Briestenné). Celkovo som na týchto lokalitách zaznamenal 18 druhov papradí, 7 druhov prasličiek a 4 druhy plavúňov. Vo väčšine prípadov ide o bežné druhy, ale podarilo sa mi nájsť aj vzácnejšie a zrejme prehliadané, ako sú paprade *Dryopteris affinis* a *Lastrea limbosperma*, prípadne ohrozené, ako sú papraď *Blechnum spicant* a plavúne *Diphasiastrum complanatum* (lokalita zanikla), *Huperzia selago*, *Lycopodium annotinum* a predovšetkým *L. clavatum*, ktorý je z našich druhov plavúňov najbežnejší. Druh *Dryopteris affinis* je zaradený do Červeného zoznamu rastlín a živočíchov Slovenska ako údajovo nedostatočný, zistené poznatky môžu pomôcť upresniť jeho skutočné rozšírenie a prehodnotiť mieru jeho ohrozenia. V prípade druhov *Lastrea limbosperma*, *Dryopteris affinis* a *Hippochaete variegata* ide zrejme o prvé nálezy priamo z Považskej Bystrice. V prípade druhu *Polystichum lonchitis* z Pružiny-Briestenného sa potvrdila možnosť, že Brančíkov údaj z roku 1895, ktorý Schidlay (1966: 195) uvádza ako pochybnú lokalitu, mohol byť správny, ide však zrejme len o opakované zavlečenie spór vetrom. Druh *Hippochaete hyemalis* sa udáva z Manínskej tiesňavy (Futák 1966c: 54), ktorá sa nachádza na úrovni lokality Podvažie, ale na opačnom brehu Váhu.

V budúcnosti sa určite podarí objaviť ďalšie lokality a upresniť tak poznatky o rozšírení papradí, plavúňov a prasličiek nielen v okolí Považskej Bystrice, ale na celom území Slovenska.

Poďakovanie

Ďakujem RNDr. Magdaléne Peniaštekovej z Botanického ústavu SAV za to, že mi umožnila prístup do herbára BÚ SAV. Ďakujem tiež mojej milej susede p. Eve Fajmonovej za neustálu morálnu podporu.

Literatúra

Feráková V., Maglocký Š. & Marhold K., 2001: Červený zoznam papraďorastov a semenných rastlín Slovenska. – Ochr. Prír. (Banská Bystrica) 20, Suppl.: 44 – 77.

Červenka M., Činčura F., Jasičová M. et Záborský J., 1986: Slovenské botanické názvoslovie. – Príroda, Bratislava, 520 p.

Dostál J., 1989: Nová květena ČSSR 1. – Academia, Praha, 760, VIII p.

Dostál J., Červenka M., 1991: Veľký kľúč na určovanie vyšších rastlín I. – SPN, Bratislava, 776 p.

Futák J., 1966a: *Lycopodium* L. em. Rothm. – In: Futák J. [ed.], 1966: Flóra Slovenska II, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, p. 22 – 28.

Futák J., 1966b: *Diphasium* K. B. Presl. – In: Futák J. [ed.], 1966: Flóra Slovenska II, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, p. 28 – 36.

Futák J., 1966c: *Equisetum* L. – In: Futák J. [ed.], 1966: Flóra Slovenska II, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, p. 49 – 83.

Marhold K., Goliašová K., Hegedüšová Z. et al., 1998: Papraďorasty a semenné rastliny. – In: Marhold K. & Hindák F. [eds]: Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. – Veda, Bratislava, p. 333 – 687.

Michalko J., Berta J. & Magic D., 1986: Geobotanická mapa ČSSR: Slovenská socialistická republika. – Veda, Bratislava, 168 p.

Murín A., Májovský, J., 1980: Morfologicko-chorologické poznatky o druhu Dryopteris pseudomas (Wollast.) Holub et Pouzar na Slovensku. – Biologia (Bratislava), 35/4: 285 – 291.

Peciar V., Červenka M. & Hindák F., 1984: Základy systému a evolúcie výtrusných rastlín. – SPN, Bratislava, 584: 432 – 496.

Pišút I., Peciar V. & Červenka M., 1976: Kľúč na určovanie výtrusných rastlín III. – SPN, Bratislava, 244 p.

Runkovič G., 1975: Rastlinstvo Považskobystrického okresu a jeho ochrana. – Obzor, Bratislava, 148 p.

Runkovič G., 1982: Kapitoly o prírode a kvetoch. – Osveta, Martin, 224 p.

Schidlay E., 1966: Polypodiales. – In: Futák J. [ed.]: Flóra Slovenska II, Vydavateľstvo SAV, Bratislava, p. 103 – 227.

Vojenský kartografický ústav, š. p., 1997: Súľovské vrchy. – Vojenský kartografický ústav, š. p., Harmanec, Edícia letných turistických máp 1 : 50 000, 1 mapa.

Slovenský ústav geodézie a kartografie, 1981: Základná mapa ČSSR 1 : 10 000. – Slovenský ústav geodézie a kartografie, Bratislava, čísla mapových listov: 25-44-13, 25-44-18.

Poznámka

Vlastivedné múzeum sa počas prípravy Bulletinu SBS presťahovalo na adresu: Považské Podhradie 250, Považská Bystrica, 017 04.